

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1983

BRNO 1985

- Klíma B. 1963: Die Entdeckung eines pleistozänen Menschen bei Svitávka, PV AÚB za rok 1962, 2 - 3.
 - 1965: Nová mladopaleolitická stanice u Svitávky, PV AÚB za rok 1964, 12 - 13.
- Mackerle J. 1948: Pravěk Malé Hané. Jevíčko.
- Oliva M., v tisku: Vyvinutý micoquien z návrší Horky u Bořítova - první výsledky. ČMM sc. soc. LXXI.
- Skutil J. 1937: Některé dosud blíže neznámé paleolitické nálezy na Moravě, OP 10, 1936 - 37, 259 - 280.
 - 1947: Moravské prehistorické výkopy a nálezy Oddělení moravského pravěku Zemského muzea 1937 - 1945, ČMM 33, 1946, 45 - 133.
 - 1949: Paleolitický náleze ze Spešova u Blanska, Čsl. kras II, 136.
- Smolíková L., Ložek V. 1963: Interglaciál a náleze pleistocenního člověka u Svitávky, Časopis pro mine - ralogii a geologii VIII, 189 - 197.
- Štřof A. 1979: Pravěké osídlení Lysické sníženiny a Malé Hané, nepubl. diplomní práce na FF UJEP.
 - v tisku: Pravěké osídlení Hradiska u Svitávky, Regionální sborník okresu Blansko I/84.
- Štřof A. - Geisler M., v tisku: Záchraný výzkum na trase plynovodu Maloměřice - Boskovice v roce 1982 /úsek v okrese Blansko/, PV AÚB za rok 1982.
- Valoch K. 1977: Neue frühjungpaläolithische Fundstellen in der Umgebung von Brno, ČMM sc. soc. 62, 7 - 27.
 - 1978: Die paläolithische Fundstelle Bořítov I /B. Blansko in Mähren/, ČMM sc. soc. 63, 7 - 24.

Überblick der paläolithischen Besiedlung der Lysice Niederung und der nächst - sten Umgebung /Bez. Blansko/. Bericht über 91 neue Oberflächenfundstellen im Flussgebiet der Svitava nördlich von Brno, in einem auf Rohstoff /Kreidehornstein/ reichen Gebiet. Von 70 Lokalitäten, die bereits mehrere Funde gewährten, liegt ungefähr 1/2 auf den Gipfeln der Anhöhen, anders überwiegt die Orientierung in dem Quadrant SO-SW. Die Höhen über den Meeresspiegel bewegen sich zwischen 300-515 m, fast die Hälfte der Stationen liegt jedoch zwischen den Schichtenlinien 350-400 m /Talaue von der Svitava: 275-320 m/. Die Zentrallokalität Bořítov V - Horky /Oliva, in Druck/ und andere grössere Stationen /Černá Hora III, Bykovice I, II, IV; Valoch 1977, Obora I und II/ gehören dem entwickelten Micoquien mit zahl - reichen jungpaläolithischen Elementen, eventuell dem älteren Szeletien an. Ausser vereinzelt Spuren des Aurignacien /Černá Hora IV/, ist die jungpaläolithische Besiedlung durch den Fund von Überresten eines pleistozänen Menschen in Svitávka I belegt /Smolíková, Ložek 1963/.

NOVÉ PALEOLITICKÉ NÁLEZY Z TIŠNOVSKA /okr. Brno-venkov, Blansko, Žďár nad Sáz./

Martin Oliva, Západomoravské muzeum Třebíč, Jiří Doležel, Blansko /Obr. 11/

V uplynulých letech se podařilo J. Doleželi objevit několik nových paleolitických lokalit, které dokre - slují roztržitý obraz paleolitického osídlení tohoto kraje. Předložená zpráva rovněž zachycuje dosud ne - publikované drobné přírůstky ze sbírek ústavu Anthropos MM, shromážděné především K. Valochem. Nále - zy J. Doležela jsou zatím uloženy v jeho sbírce, ostatní se nacházejí v ústavu Anthropos. Není-li uveden odkaz, jde o novou lokalitu. Zkratky surovin a jiných údajů srov. v příspěvku o Lysické sníženině v tomto svazku.

Drásov, P: kóta 349, 0,5 km Z od kostela, N: bifaciálně opracovaný zlomek a zlomek /KL/, S: K. Valoch 1953, L: Skutil 1937a.

Hluboké Dvory - Úhele, P: náhorní plošina, 750 m JV od středu obce v okolí salaše JZD, mírně skloněná k J, nm. v. 410 m, N: čepelový ústěp /KL/ a omléte jádro /?/, S: J. Doležel, L: Skutil 1933.

Hvozdec, P: u kóty 322 vlevo od silnice, JV obce, S: K. Valoch 1966, N: atypické rydlo na úlomku s la - terální retuší, ústěp /K/, ústěpek.

Kuřim - U hrušky pod Cimperkem, P: SV svah Kuřimské hory, asi 1800 m SZ od středu města, nm. v. 313 m, N: patinovaný ústěp, S: J. Doležel 1980.

Lažany - Vobšín, P: V silnice do Újezda, S od středu obce, na J svahu v nm. v. 353 m, N: úlomek se sto - pami úderů, S: J. Doležel 1983.

Lipůvka - Nečky u Příhonem, P: V svah S od silnice na Nuzířov, 1050 m SZZ středu obce, nm. v. 390 m, N: 2 místně retušované čepel /1 KL/, neretušovaná čepel, sporný ústěp, 2 ústěpky, odlomená báze hra - nolového jádra a zlomek jádra, S: J. Doležel, 2 sběry 1983, L: srov. nál. zprávu B. Klímy v AÚB z ro - ku 1961-1962.

Lipůvka - "cesta na sv. Klimenta", P: ?, N: čepel z hrany jádra /P/, S: ? 1945.

Malhostovice - Na Jezerách, P: tahlá plošina 2200 m JVV středu obce, nm. v. 390 m, N: jemné polyedric - ké rydlo /jádro ?/ na plochem úlomku /obr. 11:3/ ze šedozeleného nerostu blízkého jaspisu nebo radiola - ritu, nevýrazné drasadlo na úlomku, hrubě vrubovitě retušovaný úlomek /obr. 11:2/, úzká čepel s místní ventrální retuší /P, obr. 11:1/, čepel s patou jádra, 5 ústěpů /4 KL/, 3 kusy odpadu; jádra: ploché ne - pravidelné /obr. 11:4/, malé s rovnoběžnými negativy a distální plochou zápravou, 2 velká nepravidelná a 6 zlomků /1 KL/, S: J. Doležel, 7 sběrů v letech 1980-1982.

Malhostovice - Na Podsedkách u Pluštaru, P: mírný J svah S od potoka, Z od silnice do Nuzířova, 900 m SV od středu obce, nm. v. 280 m, N: zlomený ústěp s kůrou, S: J. Doležel, L: Skutil 1937a, 13?.

Moravské Knínice, P: "při stavbě autostrády", N: 6 zlomků jemných čepelí 3 drobné úlomky, téměř vše z

pazourku, N: K. Schirmeisen za protektorátu.

Nuziřov I - Paní Hora /Kutý/, P: J svah kóty 396 ve výběžku pole do lesa, 385 - 390 m nm., S: J. Doležel, 3 sběry 1981 - 1983, N: 2 neretuřované čepele, 4 úštěpky a zlomky; jádra: diskovitá, nepravidelná a 1-podstavová a 2 zbytky, L: Skutil 1932; 1937a, 14.

Nuziřov - V Brabince, P: na políčku v lese J silnice do Lipůvky, 760 m V středu obce, 385 m nm., N: patinovaný úštěpek, S: J. Doležel.

Újezd u Černé Hory - Březí pod Petřovci, P: návrší SZ od kóty 415, S od silnice do Závisti, nm. v. 420 m; po 1 kusu též na Sv svahu návrší a J od silnice /hrot/, N: protáhlý moustierský hrot /obr. 11:5/, zlomek čepele, 1-podstavové jádro s úzkými negativy /obr. 11:6/ a omlutý jádrový kus se stopami otlučení, S: K. Valoch, J. Doležel.

Újezd u Tišnova, P: ?, asi nálezy J. Lavického, N: hranové rydlo /P/ a zbytek jádra.

Veverské Knínice, P: SV od obce na temeni návrší, N: úštěp s rohovou škrabadlovitou retuší, S: K. Valoch 1966.

Jiné nepublikované nálezy z regionu vlastní O. Kos v Tišnově.

Lze doplnit, že někdy v 50. letech byl K. Valochovi předložen celý oboustranný listovitý hrot, nalezený amatérským sběratelem někde v okolí horního toku Svatky nad Nedvědicemi. Artefakt, který představoval nejzazší doklad paleolitu směrem do Českomoravské vrchoviny, se po smrti nálezece bohužel ztratil. Nejvzdálenější nálezy, zaznamenané J. Skutilem /1937a/, jsou úštěpy z Horní Loučky a Střemchova.

V archívu ústavu Anthropos je uložen německy psaný deník majora J. Lavického, jehož údaje byly často podkladem J. Skutilovi. Uvádíme tu překlad všech původních zmínek o paleolitu Tišnovska. Zkratky za číselnými údaji: P- paleolit, N- neolit. Poměrně početné sběry J. Lavického se většinou ztratily, jen malá část je uložena v ústavu Anthropos.

Březina: v ohbí Svatky na plochem jazyku JV vsi, cca 0,5 km JV kaple, 100 x 100 m, 21 P, 10 N. /Skutil 1937a, 7/.

Čebín: 1. - Kaménky, 1 km J obce, V část malého sedla na JZ návrší nad boží mukou, 30 x 30 m, 75 P, 7 N, /Skutil 1932, 589; 1937a, 7 : sedlo JZ kóty 345/.

2. sedlo na Horkách, 300 m JV od kóty 345 /Dálka/, 80 x 80 m, 18 P, 12 N, /Skutil 1932, 589; 1933, 74; 1937a/.

3. Na Rovinách nad vápenkou, 50 x 50 m, 10 P /Skutil 1932, 589; 1933, 74; 1937a, 7/.

4. J svah kóty 371 /?- zalesněno/, 30 x 30 m, 6N /Skutil 1937a, 7/.

5. sedlo 200 m J od kóty 345, nad boží mukou, 25 P, 5 N. Body 1-3 a 5 leží zřejmě velmi blízko sebe; u J. Skutila /1932, 589/ je zaměněn západ a východ, na obr. 4 pravá a levá strana.

Drásov: 1. v sedle 0,5 km Z od kostela /kóta 349 Stráž/, 20 x 20 m, 51 P, 9 N /Skutil 1937a, 8/.

2. 300 m JV od I, 50 x 50 m 4 P, 4 N.

3. ojedinelé nálezy na rovině u pěšiny SZ kostela, S od 1 /N/.

Hluboké Dvory: svahy 0,5 km J a JV obce, 100 x 100 m, 10 P /Skutil 1937a, 8/. 1 km od kaple /které?/ paleolit.

Hradčany I: známé naleziště na Hůrce, kóta 287, dnes je na ústřední části hřiště /Skutil 1932; 1933; 1937a/.

II. S od I, severně od potoka, zničeno stavbou tratě, 74 P.

III. Plochy svah S od II až k cihelně na silnici Tišnov - Drásov, 66 P, většinou křemen /všechny lokality i s číslováním viz Skutil 1937a/.

IV. cihelna S od III, těsně S od silnice, nálezy 2 listovitých hrotů z hloubky 4-6 m /Skutil 1937b, 274/.

Chudčice: 1. návrší nad cihelnou u potoka, pod křížovou cestou, 65 P /Skutil 1937a, 11/.

2. cca 500 m S od mlýna, 1200 m V od kostela ve Veverské Bítýšce /asi totožné s lokalitou 2 u Veverské Bítýšky/.

Lažany: u kříže, kóta 350 /bez dalších údajů/.

Malhostovice: 3 chudé lokality SZ obce, uváděné potom J. Skutilem /1937a, 13/.

Moravské Knínice: 1. u kaple /kóta 312/, 600 m JJV od kostela, 200 x 200 m 23 P, 172 N.

2. u kóty 351 cca 1 km JV od kaple, 1P, 1 N /Skutil 1933, 78; 1937a, 11; 1937b, 271/.

3. V studánky, 100 x 100 m, 10 P.

Nuziřov: údaje o lokalitě na Paní Hoře, 1935: 175 P, později 340 P /Skutil 1932; 1937a, 14/.

Předklášteří: údaje o známé stanici na Dřínové.

Štěpánovice: SZ výběžek kóty 381 /Dřínová/ a plochý hřbítek Z od potůčku, 80 x 80 m, 45 P /Skutil 1937a 14/.

Újezd u Tišnova: výšina JZ obce, 100 x 100 m, 10 P.

Veverská Bítýška: 1. hřbet SV kostela, S od mostu na silnici V. Bítýška-Chudčice, 200 m JV od kóty 322, 100 x 100 m, 34 P.

2. hřbet 300 m S od mlýna, 1200 m V kostela, mezi Svatkou a potokem, 12 P /též vysoké a okrouhlé škrabadlo/, 62 N /Skutil 1937a, 7: zde mylně "S osady"/.

Železná: výšina S obce, 3 P?, 3 N /Skutil 1937a, 15/.

Zhodnocení paleolitického osídlení Tišnovska není snadné. Většinou jde o velmi chudé lokality s nevýraznými artefakty. Mezi surovinami převládá křídový rohovec. Nejstarší doklady patří szeletieniu, příp. ještě mladému microquieniu /listy z Tišnova-Klucaniny, listovité hroty, klínky a klínový nůž z Horky u Hradčan, jezermanowický hrot z Moravských Knínic /Skutil 1933, 77/ a souvisejí s bohatým paleolitem Lysické sníženiny. Kromě náznaků aurignacienu /vysoká škrabadla z hradčanské Horky a snad z Veverské Bi-

týsky 2/ je s jistotou doložen zejména pozdní paleolit /tarnowien- ostroměřská skupina/, a to jednak bohatou stanicí v Předklášteří /Tišnov-Dřínová/, jednak krátkými škrabadly na Horce u Hradčan. Tato očividně nehomogenní lokalita poskytuje navíc početné tlučené křemeny. Ostatní kolekce jsou kulturně nezařaditelné.

Literatura:

- Skutil, J. 1932: Hradčany, Nuzířov a Čebín, palaeolithické stanice na Tišnovsku, ČMZM 28-29, 1931-32, 584-594.
- 1933: Pravěk Tišnovska, in: Vlastivěda Tišnovska, ed. A. Krejčí, 63-92. Tišnov.
 - 1937a: Příspěvek k pravěku Tišnovska. Dodatek k vlastivědě Tišnovska, zvláštní otisk z Horáckých listů, 120, Tišnov.
 - 1937b: Některé dosud blíže neznámé paleolitické nálezy na Moravě, Obzor prehistorický X, 1936-37, 259-280.

Neue paläolithische Funde aus dem Raum um Tišnov /Bez. Brno-venkov, Blansko, Žďár nad Sáz./ . Einige neue kleine jungpaläolithische Lokalitäten ohne der Möglichkeit einer genauen Kulturklassifizierung. Die bescheidene paläolithische Besiedlung des Tišnov-Raumes gehört nach den bisherigen Funden dem Szeletien /Tišnov-Klucanina, Hradčany/ und dem späten Paläolithikum an /Teil des Komplexes aus Hradčany, Tišnov-Dřínová/.

PŘÍSPĚVEK K LOKALIZACI PALEOLITICKÝCH NÁLEZŮ V OKOLÍ BRNA-LÍŠNĚ /okr. Brno-město, Brno-venkov/

Martin OLiřA, Moravské muzeum, Brno
/Obr. 12, 13/

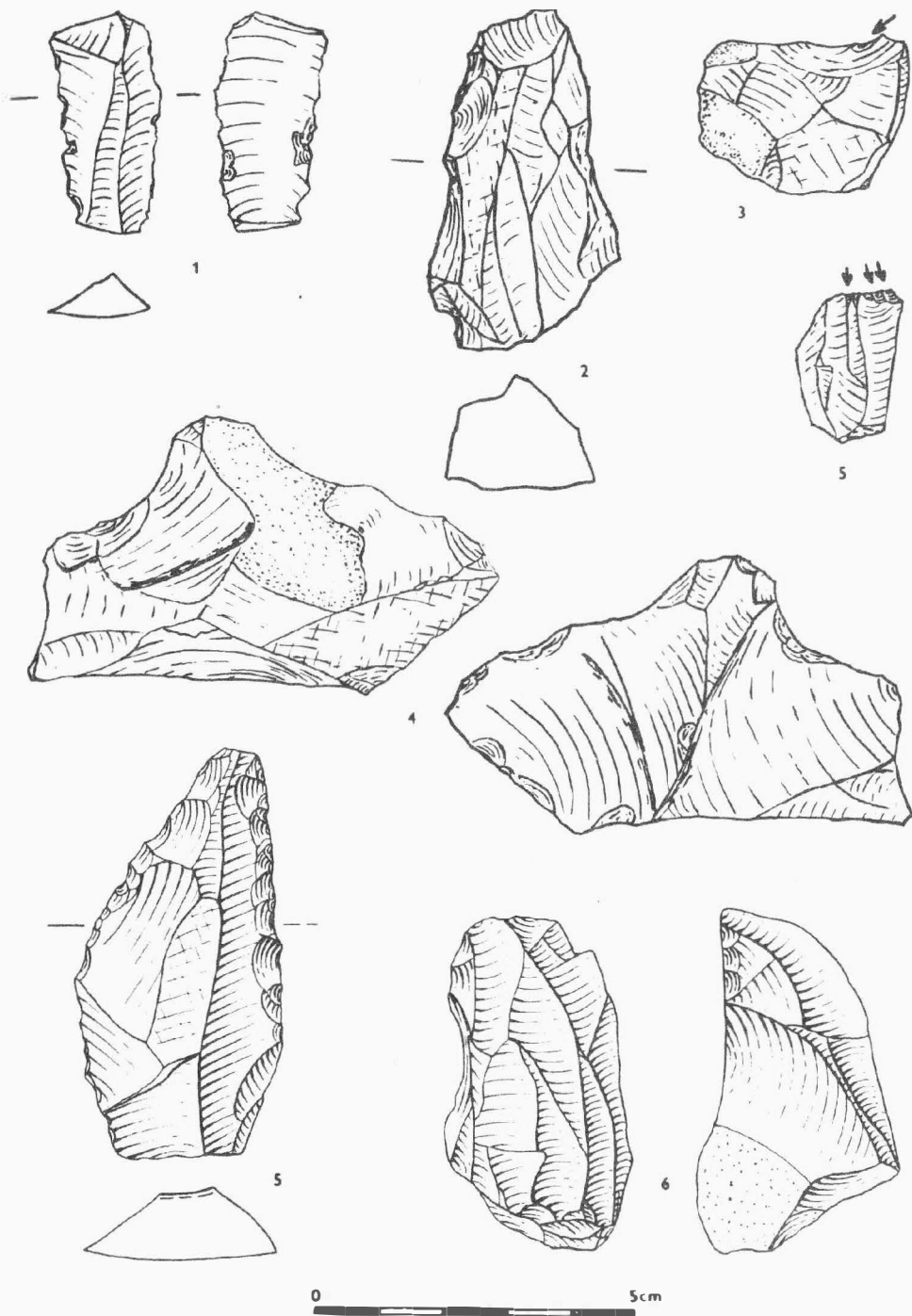
Zvýšený zájem o stanice s rozvinutou výrobou štipané industrie a vypracování pojmu bohuničieny obrátil v poslední době pozornost k okolí Brna-Lišně. Vyvstala potřeba upřesnit polohu jednotlivých lokalit, neboť starší nálezy, popsané většinou jen názvy polních tratí, nebyly v terénu ověřené a rozporné údaje jednotlivých sběratelů nebylo snadné vzájemně sladit. Z některých drobných nalezišť, známých z ústního podání, se opět nedochoval ze starších sběrů žádný materiál. Předložený příspěvek s návrhem číslování lokalit vychází z vlastních zkušeností a z informací Přemysla a Rosislava Ondráčka, Radomíra Klímy, K. Valocha a L. Belcrediho.

Brno-Lišeň I - Čtvrtě: Centrum této ústřední stanice se nachází zhruba 50 m JZ od kóty 331. Ojedinelé nálezy lze směrem k J sledovat až k terénnímu stupni s polní cestou mezi kótami 318 a 315, k Z až do polí a zahrádek V od silnice Lišeň-Slatina. Do stávajících velkých kolekcí ze Čtvrtí jsou však včleněny i početné nálezy z jiných bodů v okolí. Během 2. světové války byla v blízkosti kóty 331 odkryta neznámými badateli větší plocha, výsledky však nejsou známy /inf. P. Ondráčka/. Novým prvkem v autorových sběrech ze 60. a 70. let jsou hrubé křemencové nástroje. Od vlastních Čtvrtí je vhodné oddělovat dvě následující vedlejší koncentrace: Ia - zhruba 350 m JV od kóty 331 po obou stranách cesty do Podolí, S od kóty 315 /obr. 12:1-2/. Starší sběry se samostatně nedochovaly. Ib: trať Úzké, pole Z od Čtvrtí při silnici do Slatiny, kde se podle informací místních obyvatel občas objevuje patinovaná Šl. V ústavu Anthropos MM je pod tímto označením uložena kolekce 72 nálezu, nasbíraná B. Vyskočilem /přír. č. 47/ a velmi podobná nálezům ze Čtvrtí. Nálezy P. Ondráčka a R. Klímy z tratě Úzké se samostatně nedochovaly. Na neúplné mapce u J. Svobody /1983/ je tato trať mylně lokalizována na ostrožnu nad Mariánským údolím.

Brno-Lišeň II - Lepinky: na mírném J svahu, S od cesty do Podolí za objekty JZD, nm. v. 310-320 m. Ojedinelé nálezy se táhnou až k odbočení cesty na Čtvrtě. Samostatně se dochovaly pouze autorovy sběry, obsahující tyto artefakty /obr. 12:3-15/: 2 škrabadla, hranové rydlo, přímé, hrotité, dvojité a lomené drasadlo, nůž s otupeným bokem levalloiskou čepel s příčnou retuší, 7 čepelí s vrubem, 3 zoubkované nástroje, zobec, 2 retušované čepelce, odštěpovač, levalloiský úštěp s příčným úderem, jermánovický hrot, 6 levalloiských hrotů, 26 levalloiských a 53 obvyklých čepelí, 17 odražených hran, 25 levalloiských a 50 jiných úštěpů a několik set zlomků a úštěpků. Z jader se vyskytlo 1 s přední hřebenovou a zadní plochou preparací, 2 plochá levalloiská, 1 dvoupodstavové, 1 se změněnou orientací, 2 na úštěpech na způsob hranových rydel, 4 nepravidelná a 18 zlomků. Mezi surovinami značně převládá rohovec ze Stránské skály. Jako Lišeň IIa označují polohu "Za panskou zahradou", tj. mírné návrší /kóta 320/ za zámkem. Nálezy jsou velmi skromné, starší se samostatně nedochovaly; např. J. Lavický odtud ve svém deníku uvádí 28 kusů. Jinou malou koncentrací několika úštěpů /nedochováno/ tu objevil R. Klíma. Měla se nacházet zhruba 200m JVV od kóty u špičky lesa na hraně svahu /Ib/.

Brno-Lišeň III - U Kostelíčka: výrazné návrší S od Mariánského údolí, nálezy se většinou vyskytovaly v poli a sadu JZ od kostelíka v nm. v. 335 m /Valoch 1950/. Na celém hřbetě jsou hojnější nálezy neolitu. V patinované části souboru se téměř nevyskytuje rohovec ze Stránské skály.

Brno-Lišeň IV - Staré Zámky /Valoch 1970/: na prvním předhradí známého hradiska před zúžením ostrožny u někdejší brány, 330 m nm. Sběry J. Mačenky, M. Mazálka, K. Valocha, R. Ondráčka poskytly 3 přímá drasadla, 2 vyklenutá drasadla, škrabadlo s odštěpovačem, retušovaný zlomek, 2 úštěpy, levalloiské

Obr. 11
 1-4 Malhostovice /okr. Brno-venkov/, "Na Jezerách"; 5-6 Újezd u Černé Hory /okr. Blansko/. Kresba - Zeichnung; M. Oliva.

P ŘEHLED V Ý Z K U M Ů 1983

Vydává:	Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor:	akademik Josef P o u l í k
Redaktoři:	Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě:	stříbrné nákončí opasku z kostrového hrobu z období stěhování národů v Boroticích /okr. Znojmo/
Tisk:	Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo:	ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis:	400 kusů - neprodejné